

Integrale telling zomerganzen Zuid-Holland 2015

Resultaten en aanbevelingen

Integrale telling zomerganzen Zuid-Holland 2015

Resultaten en aanbevelingen

Abstract: Op 18 juli 2015 is de jaarlijkse zomerganzentelling in Zuid-Holland gehouden. Dit jaar zijn in totaal 131.914 ganzen geteld, ongeveer 13% minder dan vorig jaar. De meest talrijke soort was met 72.651 dieren de grauwe gans. Met afstand gevolgd door de brandgans (27.891 dieren), Candese gans (15.425 dieren) en nijlgans (12.225 dieren). Vergelijkt men gebieden die zowel in 2015 als in 2014 zijn geteld, dan is het aantal grauwe ganzen met 22% gedaald en het aantal Canadese ganzen met 25%. Het aantal brandganzen steeg daarentegen met 27%. Het aantal nijlganzen bleef nagenoeg onveranderd ten opzichte van 2014.

Opdrachtgever: Provincie Zuid-Holland

Auteur: D. Keuper (CLM)

Fotografie: Foto voorkaft links: boerenganzen in de Biesbosch, Dirk Keuper
Foto voorkaft rechts: brandganzen, Theo van Lent

Publicatienr.: CLM-887

© november 2015 CLM

CLM Onderzoek en Advies

Postbus:

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres:

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 470 700

F 0345 470 799

www.clm.nl

Inhoud

1 Inleiding	3
2 Aanpak	4
2.1 Telprotocol	4
2.2 Verwerking telgegevens	5
3 Resultaten telling 18 juli 2015	6
3.1 Aantal ganzen	6
3.2 Vergelijking aantal ganzen in de drie gebiedscategorieën	13
3.3 Vergelijking aantallen ganzen met vorige telling	14
4 Kwaliteit van telling	17
4.1 Telmethode en verwerking telgegevens	17
4.2 Mate van gebiedsdekking van de telling	17
4.3 Dubbeltellingen	18
4.4 Kwaliteit telling ten opzichte van 2014	18
5 Aanbevelingen	19
5.1 Ontbrekende gebieden	19
5.2 Registratiesysteem Dora	19
Bronnen	20
Bijlagen	21
Bijlage 1 Telprotocol	22
Bijlage 2 Telformulier	35
Bijlage 3 Vergelijking aantal getelde ganzen per WBE	36
Bijlage 4 Vergelijking aantal getelde ganzen per regio met faunabeheerplan	37

1

Inleiding

Om schade toegebracht door overzomerende ganzen te beperken worden maatregelen genomen. Dit is opgenomen in het Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland opgesteld door de Faunabeheereenheid Zuid-Holland en goedgekeurd door provincie Zuid-Holland. In het Faunabeheerplan is onder meer vastgelegd op welke plek, welk diersoort schade veroorzaakt en hoe dit voorkomen kan worden. Om het gevoerde beleid te kunnen monitoren en evalueren is het noodzakelijk inzicht te krijgen in het aantal overzomerende ganzen en de ontwikkeling van die aantallen.

Op 18 juli 2015 zijn de provinciale tellingen van zomerganzen uitgevoerd, zo ook in Zuid-Holland. Hierbij is een uniform telprotocol en telformulier voor alle provinciale tellingen van zomerganzen gebruikt (bijlage 1 en 2). Dit telprotocol komt overeen met het protocol dat afgelopen jaren in Zuid-Holland is gebruikt. In Zuid-Holland worden de telresultaten verzameld door de Faunabeheereenheid Zuid-Holland in hun digitale registratiesysteem Dora.

Provincie Zuid-Holland heeft net als voorgaande zes jaren CLM gevraagd een integrale telling van zomerganzen te organiseren voor de hele provincie (Tolkamp & Guldemon, 2009, Visser et al., 2010 en Den Hollander & Visser, 2011 en 2012 en Keuper & Visser 2013 en 2014). Dit rapport beschrijft de aanpak en de resultaten van de telling in 2015.

2

Aanpak

2.1 Telprotocol

Er is geteld volgens een vast telprotocol om te zorgen dat alle tellers op dezelfde manier tellen en op dezelfde tijd starten. Per wildbeheereenheid (WBE) is één telcoördinator aangesteld en bij de terreinbeherende organisatie (TBO) per regio/ district één telcoördinator.

Alle telcoördinatoren hebben per e-mail de volgende documenten ontvangen:

- protocol zomertelling ganzen (bijlage 1);
- telformulier (bijlage 2);
- declaratieformulier voor een tegemoetkoming in de gemaakte kosten;
- lijst met contactgegevens van alle telcoördinatoren (TBO's en WBE's) voor de afstemming over wie waar telt.

In het telprotocol staat het volgende beschreven over het uitvoeren van de telling:

- Teldatum op de derde zaterdag in juli.
- Telperiode is van 09.30 tot maximaal 16.00 uur. Bij voorkeur alleen in de ochtend.
- Vlakdekkende telling in telgebieden. Dus gebied wordt geheel doorkruist.
- Ganzen buiten het telgebied worden niet geteld.
- Probeer verstoring van ganzen te vermijden.
- Telgroep bestaat uit minstens twee, liefst drie tellers. Indien van toepassing een gemengde groep van WBE-leden en terreinbeheerders.
- Alle ganzen (oude en jonge) worden geteld, ongeacht de soort.
- Hybriden tellen we mee onder 'overige ganzen/ soepgans'.
- Overvliegende dieren worden NIET meegeteld.
- Net landende (invallende) vogels worden wel geteld (behalve als men zeker weet dat de groep al geteld is), opvliegende vogels eveneens.
- Groepen >50 stuks: invullen bij "groepen (> 50 ganzen)" en op kaart markeren met een volgnummer.
- Losse individuen en groepen <50: invullen bij "aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)".
- "0" wordt ingevuld, indien van een soort of van alle soorten geen vogels zijn gezien.
- Vul "telling niet uitgevoerd" in, indien een telsector niet is geteld.
- Tijdsbesteding per telgebied wordt (jaarlijks) vergelijkbaar gehouden.
- Alle vervoermiddelen zijn toegestaan. De grote wateren, zoals Haringvliet en Hollands Diep en enkele grote plassen buiten de Zuid-Hollandse eilanden worden per boot geteld.
- Kennis van het terrein is belangrijk.
- Uitrusting: verrekijker, telformulieren, kaart van het te tellen gebied, de handleiding. Verder zijn handig: telescoop, vogelgids en handteller.
-

2.2

Verwerking telgegevens

De telgegevens (incl. die van natuurgebieden) zijn per WBE ingevoerd in Dora, het digitale registratiesysteem van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland. De gegevens zijn door de telcoördinator van de WBE ingevoerd per telsector. Natuurgebieden en grote wateren zijn als aparte telsector opgenomen. De natuurgebieden zijn de gebieden van de TBO's. Onder de 'grote wateren' vallen gebieden in de Delta, zoals het Haringvliet, die via boottellingen zijn gemonitord. Het 'overige gebied' is het telgebied dat niet behoort tot de genoemde categorieën. Daaronder vallen naast het agrarisch gebied ook de getelde recreatiegebieden, het havengebied van Rotterdam en kleine binnenwateren, rivieren en kanalen.

Via Dora is het mogelijk om per WBE, per telsector of per type gebied het totaal aantal ganzen of per soort op te vragen.

3

Resultaten telling 18 juli 2015

De telling is op 18 juli 2015 uitgevoerd door de wildbeheereenheden, de terreinbeherende organisaties Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Zuid-Hollands Landschap, Groenservice Zuid-Holland en Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid.

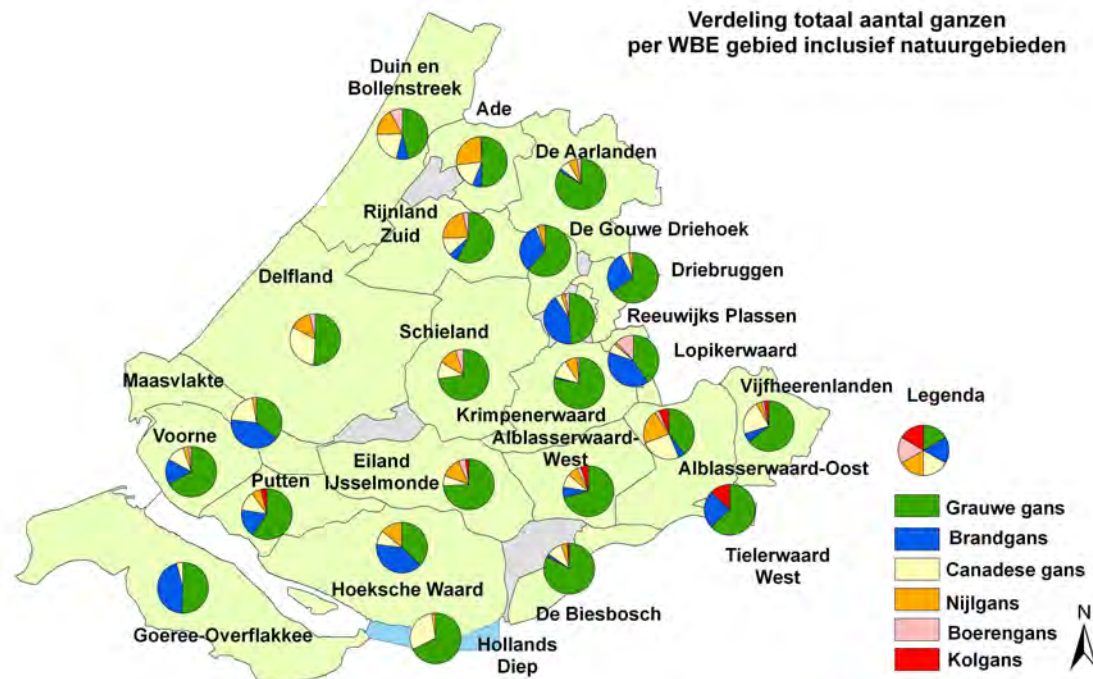
In dit hoofdstuk worden de getelde aantallen ganzen per soort en per telgebied weergegeven en vergeleken met de telling van 2014. De indeling in telgebieden is gebaseerd op de indeling van de WBE's binnen Zuid-Holland.

3.1 Aantal ganzen

Het totaal in Zuid-Holland getelde ganzen per soort is weergegeven in tabel 3.1. Er zijn 131.914 ganzen geteld. Figuur 3.1 geeft de verhoudingen weer van de totalen per soort voor elk telgebied.

Tabel 3.1 Totaal aantal ganzen per soort in de provincie Zuid-Holland (telling 18 juli 2015).

Soort	Aantal
Grauwe gans	72.651
Brandgans	27.891
Canadese gans	15.425
Nijlgans	12.225
Boerengans	2.246
Kolgans	1.246
Indische gans	230
Totaal	131.914

Figuur 3.1 De verhouding van aantallen en soorten ganzen in de telgebieden van Zuid-Holland.

De aantallen per telgebied staan in tabel 3.2. Tenslotte worden de aantallen per soort weergegeven in de figuren 3.2 tot en met 3.8 om de verspreiding van de soorten over de provincie in kaart te brengen.

Grauwe ganzen

De grauwe gans komt overal in grote aantallen voor en is in veel telgebieden de meest voorkomende gans. Van het totaal getelde aantal grauwe ganzen is ca. 17% op Goeree-Overflakkee (12.552 exemplaren) waargenomen, ca. 12% (8.883 exemplaren) in de Hoeksche Waard en ca. 10% (7.565 exemplaren) in de Krimpenerwaard. In totaal zijn er 72.651 grauwe ganzen geteld.

Brandganzen

Het belangrijkste leefgebied van de brandganzen in Zuid-Holland is de Delta (Goeree-Overflakkee, Hoeksche Waard en Putten). Goeree-Overflakkee is met 11.158 exemplaren (ca. 40%) van het totaal aan getelde brandganzen een belangrijk leefgebied. In de Hoeksche Waard zijn 9.372 exemplaren (ca. 34%) geteld en op Putten zijn 1.237 (ca. 4%).

Buiten de Delta zijn net als vorig jaar in de omgeving van de Reeuwijkse plassen relatief veel brandganzen aangetroffen (1.976 exemplaren in Driebruggen en Reeuwijkse Plassen). In totaal zijn 27.891 brandganzen geteld.

Canadese ganzen

De getelde Canadese ganzen waren vermoedelijk grote Canadese ganzen. De kleine Canadese gans is minder talrijk in Nederland (landelijke telresultaten van Sovon (2011) tonen aan dat circa 5% van de getelde Canadese ganzen een kleine Canadese gans is).

In Delfland zijn 3.739 Canadese ganzen geteld. Dit is ca. 24% is van het totaal aantal getelde Canadese ganzen. Ca. 14% van de Canadese ganzen is geteld in de Hoeksche Waard (2.233 ex.) en ca. 7% van het totaal in de Krimpenerwaard (1.112 ex.). In totaal zijn 15.425 Canadese ganzen geteld.

Nijlgans

Net als vorig jaar zijn in Hoeksche Waard de meeste nijlganzen geteld (3.283 exemplaren, ca. 27%). Daarnaast was Rijnland Zuid (1.704 ex., ca. 14%) en Delfland (1.565 ex., ca. 13%) een belangrijke verblijfplaats voor de nijlgans tijdens de telling. In totaal zijn 12.225 nijlganzen geteld.

Boerengans

De verwilderde boerengans (of soepgans) is soms moeilijk in het veld te onderscheiden van de grauwe gans doordat ze kunnen kruisen. De boerengans is de gedomesticeerde vorm van de grauwe gans waarmee is gefokt. De verwilderde kruisingen tussen wilde grauwe ganzen en tamme boerenganzen lijken soms erg op de grauwe gans maar worden wel tot de soepganzen gerekend (Van der Jeugd & de Boer, 2006). Mogelijk is daardoor een deel van de soepganzen als grauwe gans geteld. Vooral in Delfland (445 ex., ca. 20%), en Rijnland Zuid (294 ex., ca. 13%) zijn veel soepganzen geteld. In totaal zijn 2.246 verwilderde boerenganzen geteld.

Kolganzen

Kolganzen kwamen voornamelijk voor in de Alblasserwaard (met 441 exemplaren ca. 35% van het totaal aantal getelde kolganzen). Niet eerder werd in Tielerwaard West een relatief groot aantal kolganzen geteld, namelijk 300 exemplaren (ca. 24% van het totaal aantal kolganzen in Zuid-Holland). In totaal zijn 1.246 kolganzen geteld.

Op de Maasvlakte werden er in 2014 nog 354 kolganzen geteld, in 2015 waren het er 3. Mogelijk heeft een deel van deze dieren zich verplaatst naar het aangrenzende Putten, hier steeg het aantal kolganzen van 111 in 2014 naar 273 in 2014.

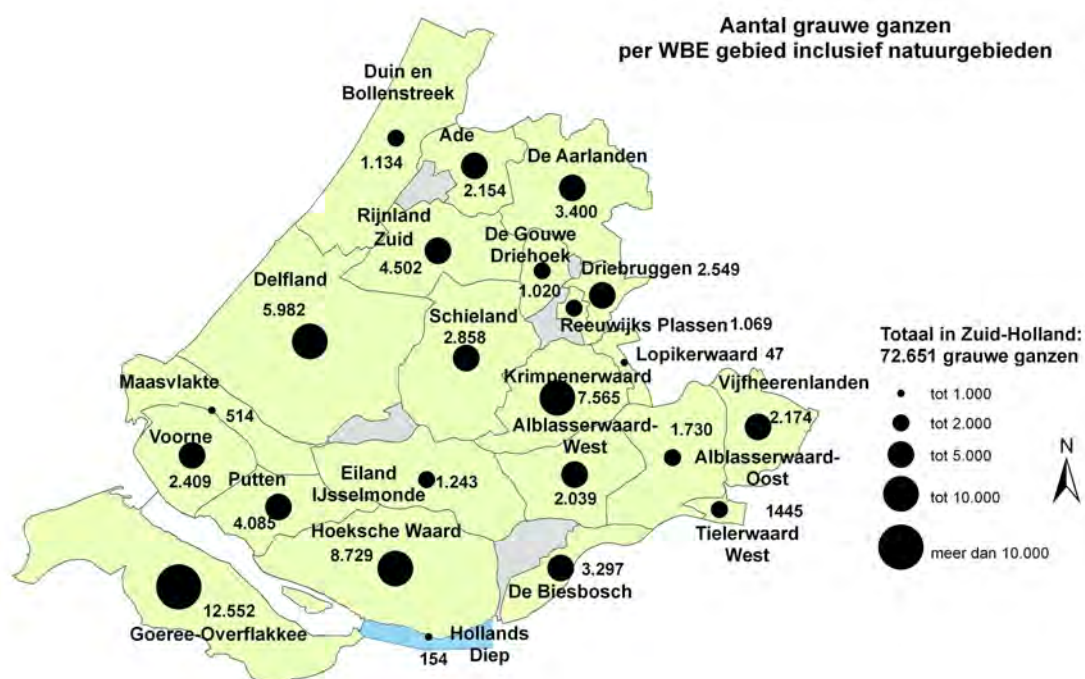
Indische gans

Naast bovengenoemde soorten zijn ook minder talrijke soorten geteld. In Rijnland-Zuid werden dit jaar 150 Indische ganzen geteld (ca. 65% van het aantal in Zuid-Holland). Dit in tegenstelling tot de 12 Indische ganzen die er vorig jaar geteld zijn. Niet eerder werd in de Aarlanden een fors aantal Indische ganzen geteld, namelijk 47 exemplaren (20%). Op en rond de Reeuwijkse Plassen werden dit jaar 10 Indische ganzen geteld. In 2014 zijn hier 73 Indische ganzen geteld. In totaal zijn 230 Indische ganzen geteld.

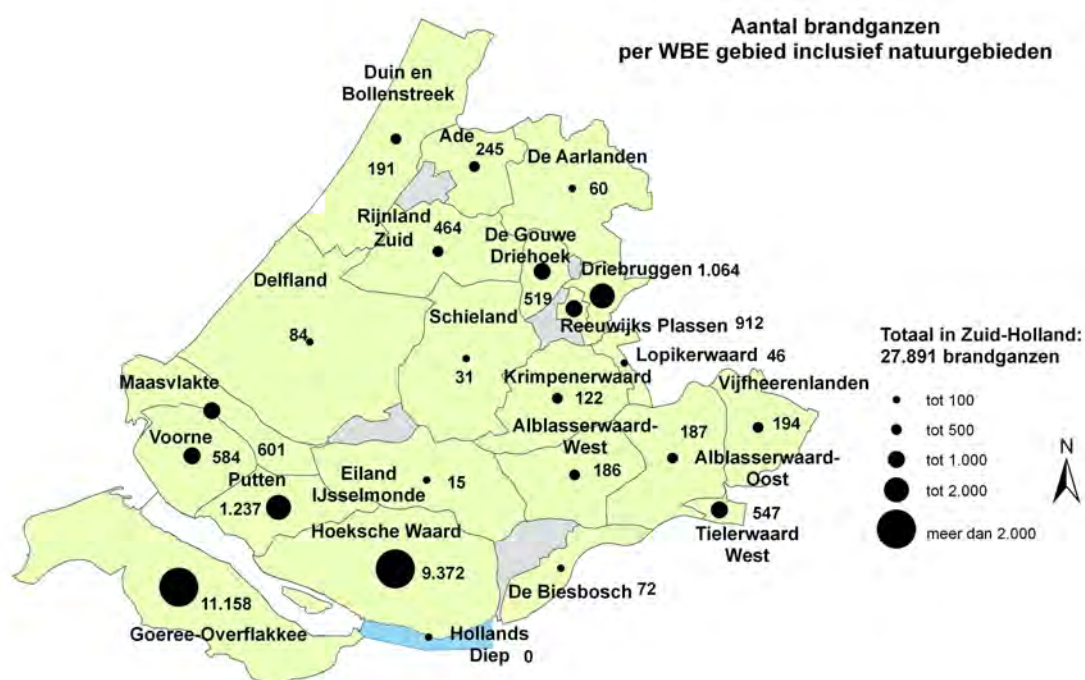
Tabel 3.2 Aantallen ganzen per soort en per telgebied in natuurgebieden, grote wateren en overig gebied.

	Grauwe gans	Brand- gans	Kol- gans	Canadese gans	Nijl- gans	Boeren- gans	Indische gans
Natuurgebieden							
Ade	518	104	0	123	475	0	0
Alblasserwaard-Oost	655	125	50	30	75	35	0
Biesbosch	755	4	21	166	4	6	0
De Aarlanden	1.649	5	0	121	101	37	0
Delfland	2.185	4	0	552	258	24	1
Driebruggen	9	73	0	0	7	15	0
Duin en Bollenstreek	115	5	0	143	40	27	0
Goeree-Overflakkee	1.838	7.243	0	829	6	33	0
Hoeksche Waard	398	7.532	0	25	2	0	0
Krimpenerwaard	3.687	15	0	596	158	80	0
Putten	2.329	896	30	405	255	6	1
Rijnland Zuid	911	24	0	181	50	267	2
Schieland	434	31	0	32	35	35	0
Vijfheerenlanden	689	173	109	185	33	0	0
Voorne	813	578	0	200	53	6	0
Totaal natuurgebied	16.985	16.812	210	3.588	1.552	571	4
Open water							
Hoeksche Waard	154	0	0	67	6	0	0
Overig gebied							
Ade	1.636	141	0	595	634	43	1
Alblasserwaard-Oost	1.075	62	244	1.085	882	68	0
Alblasserwaard-West	2.039	186	147	246	197	58	6
Biesbosch	2.542	68	30	231	149	1	0
De Aarlanden	1.751	55	0	134	131	68	47
De Gouwe Driehoek	1.020	519	0	30	78	0	0
Delfland	3.797	80	14	3.187	1.307	421	2
Driebruggen	2.540	991	0	208	90	10	0
Duin en Bollenstreek	1.019	186	0	366	381	176	0
Eiland IJsselmonde	1.243	15	35	110	218	74	0
Goeree-Overflakkee	10.714	3.915	6	233	213	64	3
Hoeksche Waard	8.331	1.840	0	2.141	3.275	197	7
Krimpenerwaard	3.878	107	0	516	605	61	0
Lopikerwaard	47	46	0	7	2	14	0
Maasvlakte	514	601	3	296	42	0	0
Putten	1.756	341	243	453	164	29	1
Reeuwijkse Plassen	1.069	912	0	89	57	58	10
Rijnland Zuid	3.591	440	14	692	1.654	27	148
Schieland	2.424	0	0	385	419	171	0
Tielerwaard West	1.445	547	300	0	17	12	0
Vijfheerenlanden	1.485	21	0	546	79	61	0
Voorne	1.596	6	0	220	73	62	1
Totaal overig gebied	55.512	11.079	1.036	11.770	10.667	1.675	226
Totaal	72.651	27.891	1.246	15.425	12.225	2.246	230

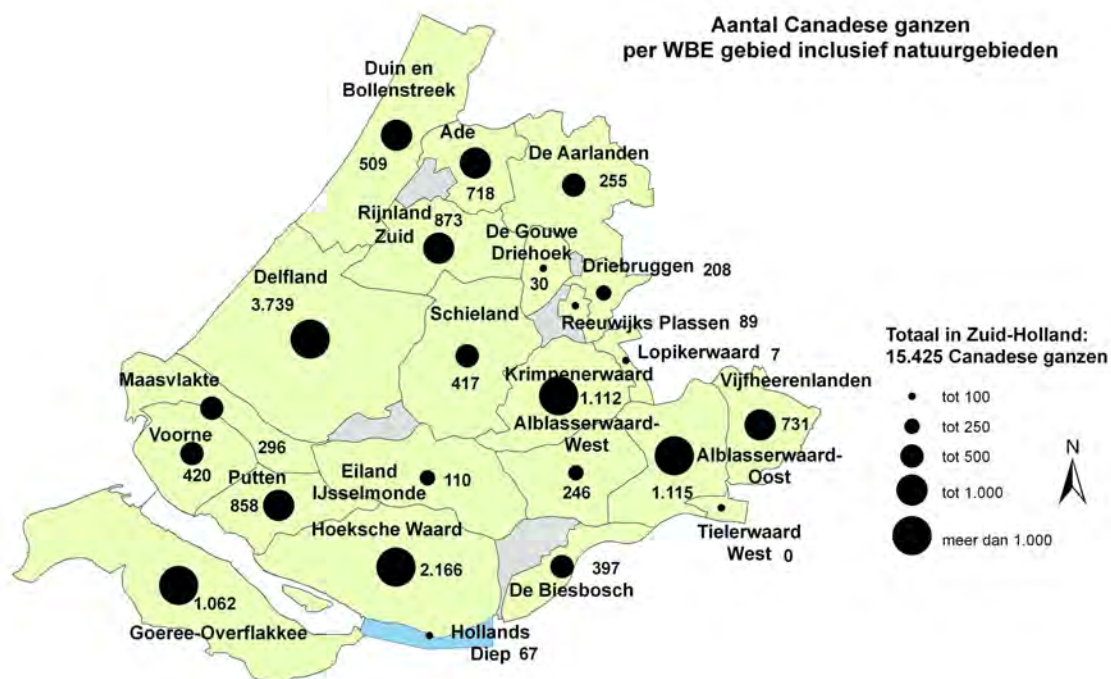
Op de volgende pagina's staan in de figuren 3.2 tot en met 3.8 de aantallen en verspreiding weergegeven voor de verschillende ganzensoorten in Zuid-Holland.

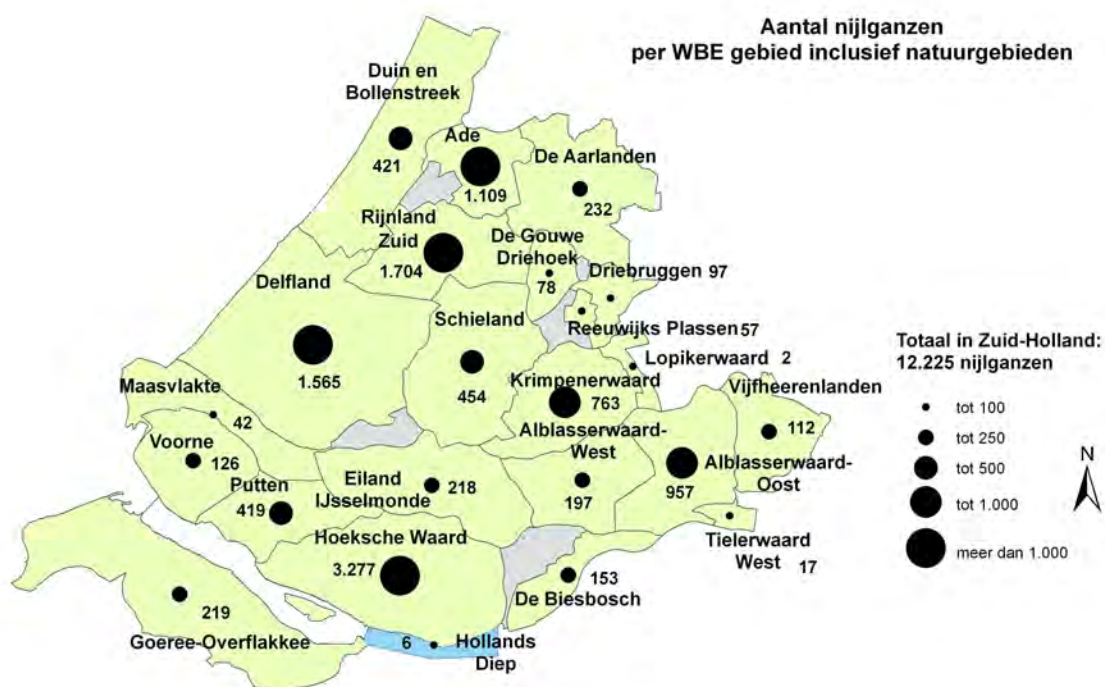
Figuur 3.2 Aantal grauwe ganzen per telgebied.

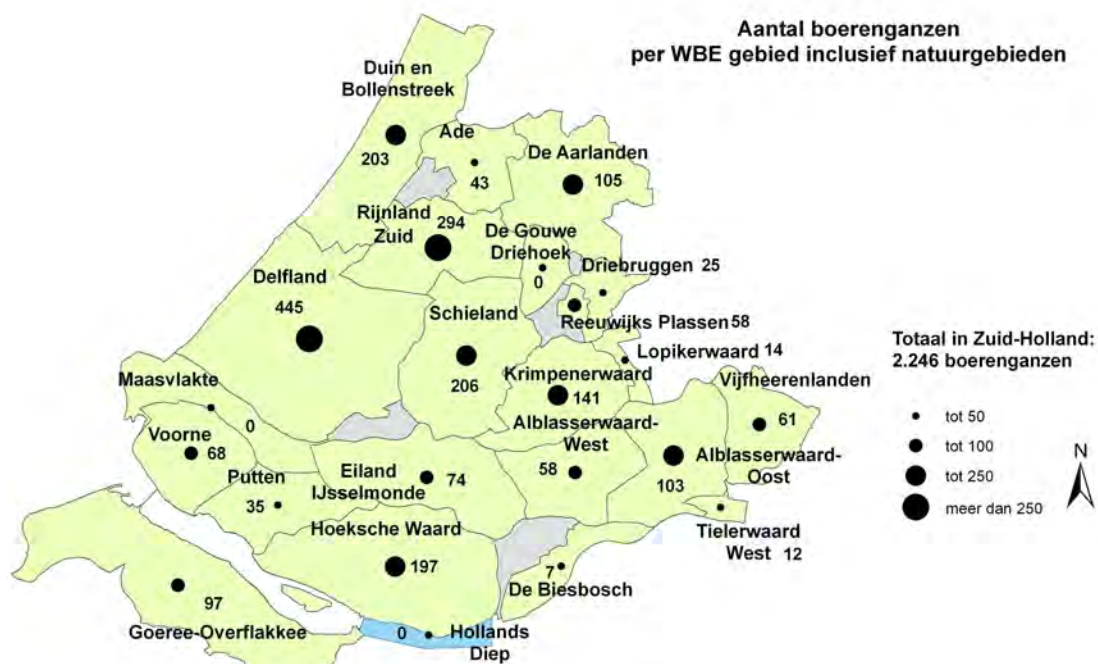
Figuur 3.3 Aantal brandganzen per telgebied

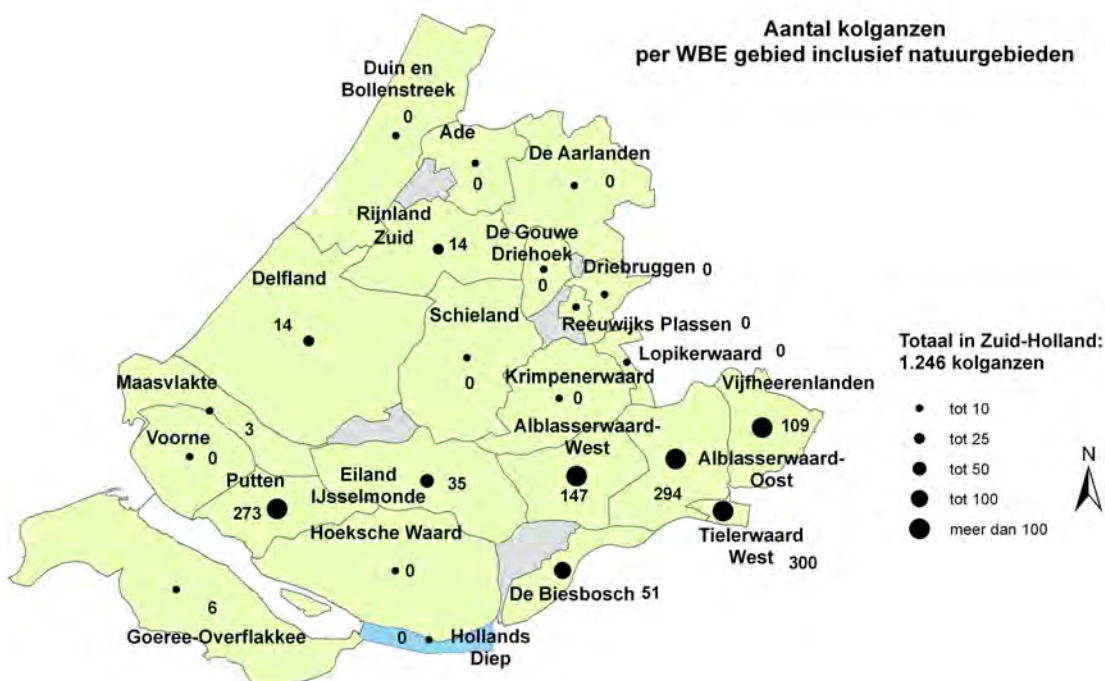
Figuur 3.4 Aantal Canadese ganzen per telgebied

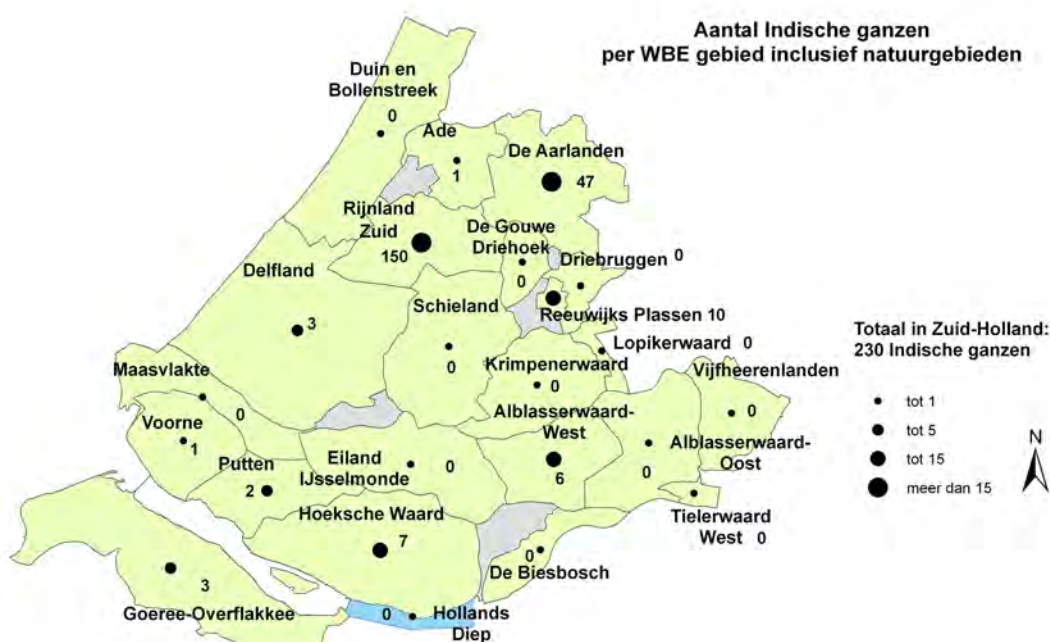
Figuur 3.5 Aantal nijlganzen per telgebied

Figuur 3.6 Aantal boerenganzen per telgebied.

Figuur 3.7 Aantal kolganzen per telgebied.

Figuur 3.8 Aantal Indische ganzen per telgebied.

Telling grote wateren

Het Haringvliet, Grevelingen, Krammer en Volkerak zijn op een afwijkende teldatum geteld en worden daarom niet meegenomen in de totalen.

De telling op het Haringvliet werd door de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid op 14 juli uitgevoerd. Sovon verwerkt deze telresultaten. Hier zijn in totaal 3.925 ganzen geteld, waarvan 2.655 grauwe ganzen, 1.212 brandganzen, 7 Canadese ganzen, 36 boerenganzen en 15 nijlganzen. Dit jaar zijn de juveniele dieren niet geteld (persoonlijke mededeling Jan-Willem Vergeer, Sovon).

Gegevens van de ganzen op Grevelingen zijn op 21 juli geteld in opdracht van Rijkswaterstaat. Er waren op die datum ongeveer 1.657 grauwe ganzen, 899 brandganzen en 25 nijlganzen (totaal 2.581 dieren) aanwezig. Andere soorten zijn niet waargenomen. Deze telling beslaat ook een gedeelte van de buitendijkse natuur aan het 'vaste land'.

De ganzen op het Krammer en Volkerak zijn op 15 juli in opdracht van Rijkswaterstaat geteld. In totaal zijn 2.824 ganzen geteld: 658 grauwe ganzen, 509 brandganzen, 1.267 Canadese ganzen, 385 nijlganzen, 4 soepganzen en één Indische gans.

Het totaal aantal ganzen dat geteld is op bovengenoemde grote wateren is 9.330 waarbij de juvenielen van het Haringvliet niet meegeteld zijn.

3.2

Vergelijking aantal ganzen in de drie gebiedscategorieën

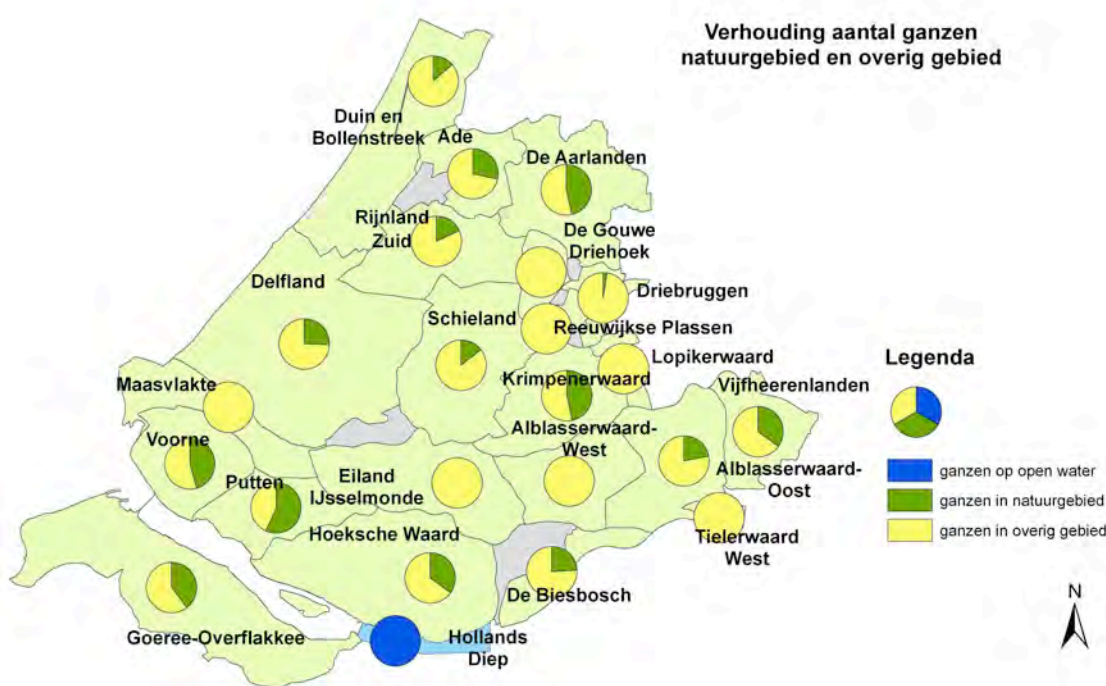
In deze vergelijking wordt onderscheid gemaakt in natuurgebieden, grote wateren (in de Delta) en overige gebieden. Deze overige telgebieden worden voor het grootste deel agrarisch gebruikt (weiland of akkerland). Uitzonderingen zijn: de Reeuwijkse plassen dat vanzelfsprekend voor het

grootste deel uit plassen bestaat, Delfland dat voor een deel uit kassengebied bestaat en de Maasvlakte waar ook het Rotterdamse havengebied in ligt.

In totaal zijn circa 30% van de ganzen in Zuid-Holland waargenomen in de natuurgebieden, op de grote wateren 0,2% en in het overig gebied 70%. Deze verhouding is ten opzichte van vorig jaar licht verschoven van grote wateren naar overig gebied (in 2014 resp. 30%, 4,5% en 66%).

In 2015 is net als in 2014 van de grote wateren alleen het Hollands Diep op de vastgestelde teldatum geteld. Tellingen op de volgende open wateren: het Haringvliet, Grevelingen en Krammer en Volkerak zijn niet op de vastgestelde teldatum uitgevoerd en worden om die reden niet meegenomen in de resultaten. In totaal zijn hier 9.330 ganzen geteld (resp. 3.925, 2.581 en 2.824 ganzen) (zie hoofdstuk 3.1). Figuur 3.9 geeft de verhouding weer van de totalen aan ganzen in de drie gebiedscategorieën (natuurgebied, overig gebied, open water).

De spaarbekkens van Evides op Putten (de Beerenplaat) zijn niet toegankelijk in het weekend, waardoor het niet mogelijk is om op de vastgestelde datum een telling uit te voeren. De ganzen zijn door Evides op de donderdag voorafgaand aan de telling geteld. In totaal zijn 2.218 ganzen geteld op de spaarbekkens, waarvan 1.366 nijlganzen, 548 grauwe ganzen, 249 Canadese ganzen en 55 brandganzen.

Figuur 3.9 Verhouding totaal aantal ganzen in de drie gebiedscategorieën.

3.3

Vergelijking aantallen ganzen met vorige telling

Om een zuivere vergelijking te maken tussen de tellingen uit 2014 en 2015 zijn alleen die gebieden meegenomen die in beide jaren gebiedsdekkend zijn geteld. In beide jaren zijn binnen de meeste WBE's dezelfde gebieden geteld.

In 2015 zijn enkele gebieden in de Duin- en Bollenstreek waar normaal gesproken geen of nauwelijks ganzen voorkomen niet geteld. In Rijnland Zuid zijn vogelplas Starrevaart en het aangrenzende park Vlietland niet geteld. In Delfland is de Zuidbuurt, tussen Maassluis en Vlaardingen, in 2015 wel geteld, maar in 2014 niet. In tegenstelling tot 2014 is het stedelijk gebied Zoetermeer / Benthuisen (Rijnland-Zuid) wel geteld in 2015. Alblasserwaard Oost is in 2015 gebiedsdekkend geteld. In 2014 ontbrak één telsector.

Deze gebieden of telsectoren worden dus niet meegenomen in de vergelijking 2014/2015.

Spaarbekkens Beerenplaat (eigendom drinkwaterbedrijf Evides), Haringvliet, Krammer, Volkerak en Grevelingen zijn net als in 2013 in 2014 niet op de teldag geteld en zijn daarom niet meegenomen in de vergelijking.

Een overzicht van de gebieden opgenomen in de vergelijking staat in bijlage 3.

In tabel 3.3 zijn de aantallen weergegeven per soort en per jaar (2014 en 2015) voor de gebieden die vergeleken kunnen worden. In de laatste regel zijn ter illustratie ook de aantallen gegeven voor alle telgebieden samen, dus inclusief de hierboven genoemde uitgesloten gebieden.

Tabel 3.3 Vergelijking aantallen ganzen tussen de telling van 2014 en 2015. De vergelijking betreft alleen de gebieden die in beide jaren gebiedsdekkend zijn geteld (Keuper & Visser, 2014).

Soort	Vergelijkend aantal		Verandering over de periode 2014-2015	
	19-07-14	18-07-15	Aantal	Percentage
Grauwe gans	91.829	71.523	-20.306	-22%
Brandgans	21.899	27.867	5.968	27%
Kolgans	1.052	1.126	74	7%
Canadese gans	19.925	14.960	-4.965	-25%
Nijlgans	12.025	12.009	-16	0%
Boerengans	2.741	1.928	-813	-30%
Indische gans	73	228	155	212%
Totaal	149.544	129.641	-19.903	-13%
Totaal alle telgebieden*	149.853	131.914	-17.939	-12%

* Geen zuivere vergelijking, zie tekst.

In vergelijking met twee opeenvolgende jaren waarin gebiedsdekkend is geteld, is het totaal aantal ganzen in 2014 afgenomen met 13% ten opzichte van 2014. Opvallend zijn vooral de grote verschuivingen in aantallen bij de grauwe gans, de brandgans en de Canadese gans.

De grauwe gans wordt al jaren straf beheerd in het noorden van Zuid-Holland in verband met de 20-km zone van Schiphol. Dit om de vliegveiligheid te waarborgen. In de drie noordelijke gebieden zijn in 2015 in totaal 3.111 grauwe ganzen minder waargenomen dan in 2014.

In de Hoeksche Waard zijn in 2015 veel minder grauwe ganzen geteld als in 2014. Mogelijk heeft de daling te maken met een telsector, het Hollands Diep. Hier werden in 2014 nog 6.389 grauwe ganzen aangetroffen. In 2015 waren het er 154. Fokke van den Berg, faunacoördinator van de WBE Hoeksche Waard hierover: "Rond het Hollands Diep zijn veel legsels weggespoeld door laat hoog water. Er was daar extreem laag broedsucces. In andere delen zou de daling verklaard kunnen worden onder andere door de late tarweoogst. Het is mogelijk dat in grote percelen (>15ha) grote groepen grauwe ganzen onontdekt bleven."

Ook op Goeree-Overflakkee zijn in 2015 zeker één derde minder grauwe ganzen geteld. Het aantal daalde met 6.248 van 18.800 in 2014 naar 12.552 in 2015. Binnendijks, op landbouwgebied, zijn de aantallen vergelijkbaar met een jaar ervoor. Buitendijks, in de natuurgebieden, zijn echter grote verschillen waargenomen. Willem Weltevrede, secretaris WBE Goeree-Overflakkee: "We zien dat de grauwe ganzen buitendijks broeden. Het hoge water in het voorjaar kan van invloed geweest zijn op het broedsucces. Daarnaast stellen wij hier vast dat de akkers na de oogst minder bezocht worden door ganzen in het algemeen. Wij zijn van mening dat dat te maken heeft met de modernisering van de landbouwmachines. Oogstmachines 'kenoien' minder en er blijft zo minder voedsel voor de dieren achter op de akker. Daarbij komt dat de dieren midden in niet-geoogste velden soms moeilijk zichtbaar zijn."

Nico de Bruin, boswachter bij Staatsbosbeheer: "We hebben fors ingezet op nestbehandeling en onze pachters doen ook aan schadebestrijding. Het hoge water in het voorjaar kan ook een factor zijn die de daling verklaart."

Het aantal brandganzen is vooral in de Hoeksche Waard sterk gestegen, van 4.757 in 2014 naar 9.372 in 2015. In de twee natuurgebieden de Korendijkse Slikken en op Tiengemeten is een zeer sterke stijging geconstateerd. Mogelijk heeft dit te maken met het late voorjaar in 2014, waardoor brandganzen iets later zijn gaan broeden en de nog vrij jonge pullen op de teldag wellicht massaal aan het zicht onttrokken waren.

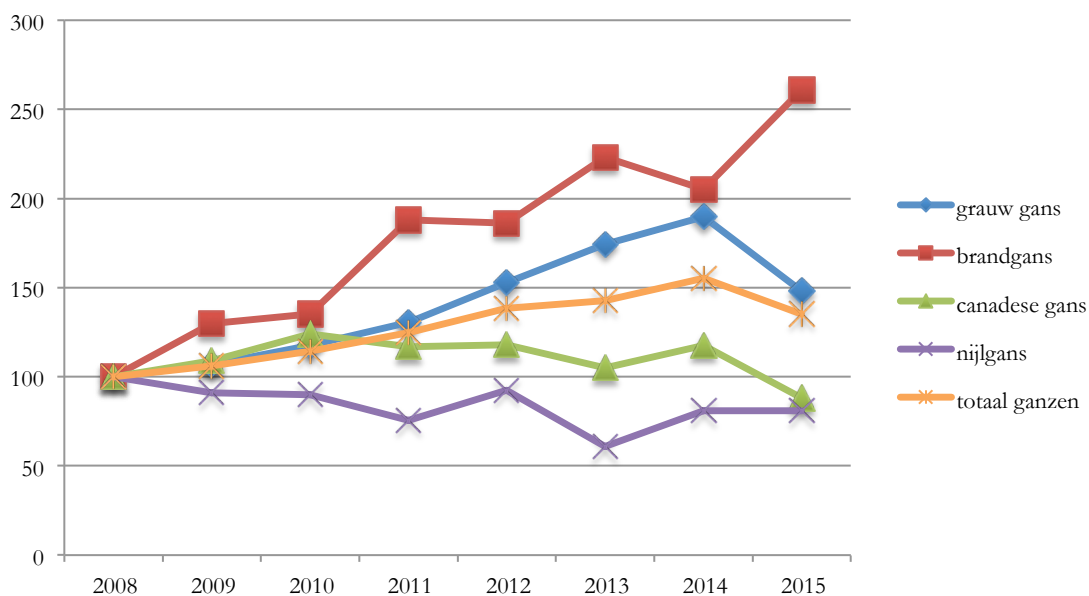
Fokke van den Berg: *“Mogelijk was er in 2014 sprake van een onderschatting tijdens de telling omdat door het late voorjaar weinig pullen zichtbaar waren. Daarnaast was het in 2015 een zeer gunstig jaar voor de brandganzen om legfels (tot wel 12 eieren) groot te brengen. Wij vermoeden daarnaast dat brandganzen ‘immigreren’. Steeds meer wintergasten vertrekken niet meer in het voorjaar, ze blijven hier en broeden. Hierdoor stijgt de populatie zomerganzen verder.”*

Nico de Bruin: *“We zien dat brandganzen meer verspreid over een gebied broeden. Dat maakt nestbehandeling lastiger in vergelijking met de grauwe gans.”*

De telgegevens van de Canadese gans verschillen sterk per jaar en gebied. De dieren komen verspreid over de provincie voor in relatief geringe aantallen. Van de gebieden waar de dieren talrijker zijn, valt vooral Goeree-Overflakkee op. Hier is het aantal in 2015 met 2.159 gedaald naar 1.062 van 3.221 in 2014.

Willem Weltevrede, secretaris WBE Goeree-Overflakkee: *“Zo’n afname blijft natuurlijk gissen. Maar slecht broedsucces door een nat voorjaar kan meespelen.”*

In figuur 3.10 is de populatieontwikkeling weergegeven in Zuid-Holland. De procentuele verandering tussen twee jaren is gebaseerd op gebieden die beide jaren zijn geteld. De grote wateren zijn hierin dus niet meegenomen. De populatie van het totaal aantal ganzen (inclusief boerengans, kolgans en Indische gans) lijkt licht te dalen. Dat geldt ook voor de grauwe gans en de Canadese gans. De populatieontwikkeling van de nijlgans lijkt onveranderd. De brandgans maakt een sterke sprong. De meest opvallende ontwikkelingen in de populaties zijn hierboven toegelicht.

Figuur 3.10 Populatieontwikkeling standganzen Zuid-Holland op basis van jaarlijkse telling in juli. Teljaar 2008 is op 100% gesteld. De procentuele verandering tussen twee opeenvolgende jaren is gebaseerd op gebieden die beide jaren geteld zijn.

4

Kwaliteit van telling

4.1

Telmethode en verwerking telgegevens

Telcoördinatoren van de WBE's voerden de aantallen ganzen in in het registratiesysteem van de FBE (Dora). Ook de telresultaten van de terreinbeherende organisaties zijn opgenomen in Dora. Alle telcoördinatoren van WBE's hebben een lijst met natuurgebieden ontvangen die binnen de betreffende WBE vallen, waardoor de telcoördinator weet van welke gebieden en terreinbeheerders telresultaten zijn te verwachten. Hierdoor is samenwerking gestimuleerd. Daarnaast merkten de telcoördinatoren als eerste dubbeltellingen op. WBE's die problemen ondervonden bij de voorbereidingen en verwerking van telresultaten in Dora hebben hulp gekregen van de FBE en CLM.

Een groot deel van de TBO's stuurde de telresultaten naar CLM en tegelijkertijd naar de WBE, of CLM stuurde de formulieren door naar de WBE. Een aandachtspunt blijft de naamgeving van de telsectoren van natuurgebieden in Dora. Het controleren van de telformulieren van de terreinbeheerders en de gegevens in Dora is vaak lastig door een verschillende naamgeving. Het controleren is nodig omdat telcoördinatoren soms van vier verschillende terreinbeheerders telformulieren ontvangen met soms ook nog een nazending, waardoor de kans bestaat dat een telsector/-formulier over het hoofd wordt gezien.

4.2

Mate van gebiedsdekking van de telling

Ten opzichte van vorig jaar is een vergelijkbaar areaal geteld. Enkele telsectoren en kleinere (natuur)gebieden zijn niet geteld.

Tellingen wildbeheereenheden

Alle WBE's hebben een gebiedsdekkende telsectorindeling die opgenomen is in Dora. De telresultaten zijn per telsector ingeleverd.

De telling op Goeree-Overflakkee is niet helemaal juist in Dora ingevoerd. De telgegevens zijn achteraf aangepast, om correcte berekeningen te kunnen maken. De nieuw aangestelde faunacoördinator heeft de ambitie volgend jaar de telling met Dora te verwerken.

De telling in Vijfheerenlanden is dit jaar weer verdeeld in natuurgebied en overig gebied. Er is gebiedsdekkend geteld, maar in Dora wordt maar met één sector gewerkt. De splitsing tussen natuur en overig is ook hier handmatig achteraf aangebracht om een juiste verwerking te bewerkstelligen.

Tellingen natuurgebieden

Twee kleinere gebieden in Rijnland Zuid, de Vogelplas Starrevaart en het aangrenzende park Vlietland niet geteld.

Tellingen open water

Buitendijkse gebieden en de Delta wateren zijn geteld vanaf boten. Het tellen van de grote wateren vindt standaard op een afwijkende datum plaats (behalve het Hollands Diep dat door WBE Hoeksche Waard wordt geteld). Hier worden ongeveer in dezelfde periode wel tellingen uitgevoerd voor andere opdrachtgevers en doeleinden. De tellingen vinden in de werkweek plaats, buiten de vakanties. Het is daarom niet te verwachten dat deze teldatum aangepast wordt aan de telling voor provincie Zuid-Holland. Na de telling is een mail verstuurd naar de betreffende coördinatoren om de telgegevens aan te leveren. Rijkswaterstaat, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid en Staatsbosbeheer hebben hier gehoor aan gegeven.

4.3 Dubbeltellingen

Dubbeltellingen die ontstaan door verplaatsingen van (kleine groepen) ganzen zijn nauwelijks uit de gegevens te halen. Dat komt doordat niet met zekerheid kan worden gezegd of een bepaalde groep of een deel ervan tot een eerder getelde groep behoort. Omdat elk jaar op de zelfde manier gebiedsdekkend de hele provincie wordt geteld is de invloed van deze mogelijke dubbeltellingen op de totale telresultaten gering.

Als het om grote groepen ganzen gaat (>1.000) zijn dubbeltellingen vaak wel uit de gegevens te halen. Deze vermoedelijke dubbeltellingen zijn achteraf te signaleren met behulp van de telkaarten en de telgegevens en door nabellen met de WBE en/of de TBO. Via digitale registratie van telgegevens in Dora kunnen eventuele dubbeltellingen bij invoer al worden geconstateerd.

4.4 Kwaliteit telling ten opzichte van 2014

De kwaliteit van de telling is goed door het invoeren van de telgegevens in Dora door de regionale telcoördinator die veel inzicht heeft in de gebiedssituatie en daardoor snel zicht heeft op onrealistische uitschieters en dubbeltellingen. Het analyseren van de resultaten uit natuurgebieden en overige gebieden kan efficiënter wanneer de naamgeving systematisch wordt gebruikt. De vergelijking van aantallen in natuurgebieden en overige gebieden met voorgaande jaren is niet met zekerheid te maken, omdat een grote groep het ene jaar in het natuurgebied en het andere jaar in het aangrenzend natuurgebied kan worden waargenomen. Het totaal aantal ganzen binnen de WBE grenzen is vaak beter te vergelijken met het jaar daarvoor.

In 2015 was er sprake van een koud en laat voorjaar. Ook was er relatief laat in het voorjaar nog vrij hoog water. Die hoge waterstand kan invloed gehad hebben op het broedsucces van vroege broeders zoals de grauwe gans. Mogelijk zijn veel legsels weggespoeld. Daarnaast kan het laat inzettende voorjaar van invloed zijn geweest op het gedragen en hun broed- en ruiperiode. In 2014 waren de ganzen relatief goed zichtbaar door de weersomstandigheden. Het voorjaar van 2014 was vroeg, waardoor de pullen op de teldag groter en daardoor beter zichtbaar waren. In verband met de relatief hoge temperatuur in 2014 (al voor het middaguur) werden veel ganzen buitendijks en op en bij water geteld, waar zij beter zichtbaar waren.

Ten opzichte van vorig jaar is een vergelijkbaar areaal geteld. Binnen enkele gebieden ontbreekt nog een telsector, maar dat zijn geen gebieden met grote aantallen ganzen.

5

Aanbevelingen

5.1

Ontbrekende gebieden

Aanbeveling is om alle WBE's en terreinbeherende organisaties voorafgaand aan de telling een overzicht te sturen met natuurgebieden die binnen iedere afzonderlijke WBE vallen. Het overzicht maakt de telling beter bespreekbaar tussen WBE en TBO.

WBE's waar een telsector ontbrak dit jaar, moeten komend jaar specifiek op deze telsector worden gewezen. Zo wordt voorkomen dat meerdere jaren achter elkaar deze gebieden niet worden geteld.

5.2

Registratiesysteem Dora

Het scheiden van de telresultaten uit natuurgebieden en overig gebied verdient aandacht voor enkele WBE's. De noodzaak hiervan moet duidelijker gecommuniceerd worden, opdat natuurgebieden een aparte telsector krijgen in Dora, maar ook om te zorgen dat aantallen uit verschillende natuurgebieden herkenbaar worden ingevoerd.

Bronnen

Publicaties:

Hollander, den H.J. & A. Visser, 2012. Integrale telling Zomerganzen Zuid-Holland 2012 - resultaten en aanbevelingen-. CLM Onderzoek en Advies, Culemborg.

Hollander, den H.J. & A. Visser, 2011. Integrale telling Zomerganzen Zuid-Holland 2011 - resultaten en aanbevelingen-. CLM Onderzoek en Advies, Culemborg.

Jeugd van der, H.P. & V. de Boer, 2006. Zomerganzen in het Deltagebied in 2006. SOVON Inventarisatierapport 2006/12. SOVON Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen.

Keuper, D. & A. Visser, 2013. Integrale telling Zomerganzen Zuid-Holland 2013. CLM Onderzoek & Advies, Culemborg.

Keuper, D. & A. Visser, 2014. Integrale telling Zomerganzen Zuid-Holland 2014. CLM Onderzoek & Advies, Culemborg.

SOVON website, 2011. Herkenning exoten.

Tolkamp, W. & Guldemon, J.A., 2009. Integrale telling Zomerganzen Zuid-Holland 2009 -resultaten en aanbevelingen-. CLM Onderzoek en Advies, Culemborg.

Visser, A., D. Keuper & J.A. Guldemon, 2014. Faunabeheerplan ganzen Zuid-Holland 2014-2019. Bijlage regioplan Noordelijke Delta.

Visser, A., Guldemon, J.A. & Tolkamp, W., 2010. Integrale telling Zomerganzen Zuid-Holland 2010

Persoonlijke mededelingen:

Fokke van den Berg, faunacoördinator WBE Hoeksche Waard (6 november 2015)

Kees de Kraker, Ecologisch adviesbureau Sanvicensis (6 november 2015)

Matthijs Broere, Natuurmonumenten (9 november 2015)

Nico de Bruin, Staatsbosbeheer (9 november 2015)

Bijlagen

Bijlage 1 Telprotocol

Protocol zomertelling ganzen

Gezamenlijk protocol
voor de provinciale
zomertellingen van ganzen

Landelijke technische werkgroep zomertelling ganzen

**Vastgesteld:
April 2012**

Inleiding

Dit protocol is opgesteld ter bevordering van een gestandaardiseerde telling in de zomer van ganzen in Nederland. In de zomer (juli) bevinden zich in Nederland (zo goed als) alleen ganzen die ook in Nederland broeden. Het overgrote deel van deze in Nederland broedende vogels voltooien hun jaarcyclus in of nabij hun broedgebied. Deze ganzen worden overzomerende ganzen of zomerganzen genoemd en ook wel jaar rond ganzen of standganzen. Deze laatste termen dekken echter niet geheel de lading omdat een klein deel toch elders overwintert, zo is door halsbandonderzoek aangetoond (database geese.org). In de winter worden de zomerganzen in Nederland aangevuld met veel grotere aantallen ganzen die in het Arctisch gebied broeden.

Belang telgegevens

Deze zomertelling van ganzen heeft twee belangrijke doelen: een zo volledig mogelijk overzicht verkrijgen van het aantal ganzen per soort in de afzonderlijke provincies en het schatten van een landelijk totaaloverzicht van het aantal overzomerende ganzen. Provincies zijn verantwoordelijk voor het opstellen van het beleid en de faunabeheereenheden voor het opstellen van het faunabeheerplan. Om het beleid en het beheer te kunnen evalueren en eventueel bij te stellen zijn gegevens over de populatieontwikkeling nodig, evenals gegevens over schade en de uitgevoerde maatregelen. In het bestuur van elke faunabeheereenheid zijn de belangen van de verschillende typen grondgebruik vertegenwoordigd: jacht, landbouw, particulier grondbezit en natuurbeheer (terreinbeherende organisaties). Een breed gedragen protocol en (gezamenlijke) uitvoering van de telling door betrokken organisaties dragen bij aan betrouwbare en niet ter discussie staande populatiegegevens.

In de landelijke werkgroep zomertelling ganzen die dit protocol heeft opgesteld zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd: SOVON, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV), Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland (afd. onderzoek en advies), Staatsbosbeheer, de Faunabeheereenheid (FBE) Zuid-Holland, FBE Utrecht, FBE Limburg, en CLM Onderzoek en Advies. Deze organisaties hebben de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan met het tellen en verwerken van de telgegevens en met het beheer van ganzen. De werkgroep zal ieder jaar de belangrijkste gegevens van de verschillende provinciale tellingen in een kort verslag opnemen.

Er is gekozen voor één landelijke teldag. Dit omdat ganzen provinciegrenzen kunnen overvliegen en zich niet gedurende het gehele zomerseizoen op dezelfde plaats bevinden. Met een simultane telling in de provincies kunnen gegevens uit verschillende provincies met elkaar worden vergeleken en kan een goede schatting worden gemaakt van het totale aantal ganzen in Nederland.

Telinstructie

Welke periode tellen

De beste telperiode is de tweede helft van juli (zie bijlage 3). In die tijd zit het broedseizoen er voor de meeste broedende ganzen op en vindt geen (vleugel)ruï meer plaats. De vogels verzamelen zich, verliezen wat van hun schuwheid en zijn daardoor gemakkelijker te tellen dan eerder in het seizoen. Bovendien vindt nauwelijks trek plaats, zodat geen ‘vervuiling’ van de telgegevens ontstaat door wintergasten die worden meegeteld. Begin augustus kan de graanoogst al plaatsvinden, waardoor juist wel sprake kan zijn van verplaatsingen.

Er is daarom gekozen om jaarlijks op **de derde zaterdag van juli** te tellen. Houd u zich ook aan deze datum. Afwijking hiervan kan dubbeltellingen als het gevolg van verplaatsingen in de hand werken. Alleen bij zeer ongunstige weers- of andere omstandigheden kan eventueel op een andere dag worden geteld. U wordt verzocht de teldatum en de reden van het verplaatsen van de teldatum te vermelden op het telformulier.

Welk tijdstip

Zomerganzen maken in juli ’s ochtend vroeg en ’s avonds foerageervluchten maar verblijven midden op de dag urenlang op dezelfde plek. Dit is het aangewezen tijdstip om ze te tellen. Een telling dient **tussen 9:30 en 16:00 uur** plaats te vinden, waarbij vanwege standaardisatie bij voorkeur direct om 9:30 uur wordt gestart.

Telgebieden/telsectoren

Belangrijk is dat er wordt geteld in vaste **telgebieden** of **telsectoren** (vanaf hier worden deze voor het gemak telgebieden genoemd). Een telgebied is een afgebakend gebied met een vaste, van te voren afgesproken en vastgelegde begrenzing dat binnen een dagdeel kan worden geteld. Voor de vergelijkbaarheid, om dubbeltellingen te voorkomen en voor de correcte uitwerking van de telling is het nodig om zich aan de vastgelegde begrenzing van de telgebieden te houden. Dit is belangrijk voor de standaardisatie van de telmethode en betrouwbaarheid van de resultaten.

Een telgebied dient **geheel doorkruist** te worden (en niet alleen daar geteld te worden waar men uit ervaring weet ‘dat er ganzen zitten’), zonder delen twee keer te bezoeken (kans op dubbeltellingen). Dat geldt ook voor stedelijk gebied en bossen met wateren omdat daar tegenwoordig ook relevante aantallen aanwezig zijn. Het beste is om een vaste route te kiezen die jaarlijks wordt herhaald. Teken deze route in op een gebiedskaart zodat ook anderen deze route kunnen volgen en herhalen. Bij voorkeur dient een telgebied jaarlijks door dezelfde groep te worden geteld. Mocht dit niet mogelijk zijn, dan kan met behulp van de kaart in ieder geval een zelfde route worden aangehouden. Ga anders van tevoren zelf op verkenning of bestudeer een topografische kaart of luchtfoto.

Tellers

Tellingen dienen te worden uitgevoerd door **minimaal twee tellers**. Telgebieden kunnen het beste in gezamenlijk verband (vogelaars/jagers/terreinbeheerders/etc.) worden geteld zodat het draagvlak voor de telresultaten het grootst is. Bij grote groepen kunnen teams de verschillende soorten verdelen. In het ideale geval zijn minimaal drie tellers aanwezig: één concentreert zich als chauffeur op de route en telt eventueel mee, de tweede telt en de derde noteert en telt eventueel mee. Maak hierover van te

voren afspraken met elkaar. Wanneer een gebied door een grotere telploeg wordt bezocht, kunnen de taken nog gemakkelijker worden verdeeld (bijvoorbeeld een persoon telt de grauwe ganzen en soepganzen, een ander de Canadese ganzen en nijlganzen, en een derde maakt de notities).

Wijze van tellen

Alle ganzen **aan de grond ongeacht de soort**, worden geteld. **Overvliegende dieren worden niet meegeteld, opvliegende en net landende dieren wél**. Door overvliegende vogels niet mee te tellen worden dubbeltellingen voorkomen. Maak een aantekening als ze het telgebied uitvliegen. Jonge ganzen zijn in juli al lastig te onderscheiden van de ouderdieren. De jongen en ouderdieren hoeven daarom niet apart te worden opgeschreven. Voor alle soorten geldt dus dat het **totaal aantal ganzen, inclusief de jongen, wordt genoteerd**.

Vogels die zich buiten de grenzen van het eigen telgebied ophouden dienen NIET te worden meegeteld en genoteerd. Dit om verwarring en dubbeltellingen te voorkomen. Probeer jaarlijks, als de omstandigheden dit toelaten, de tijdsbesteding (intensiteit waarmee het gebied doorzocht wordt) per telgebied gelijk te houden zodat gegevens vergelijkbaar blijven.

Hybriden, kruisingen tussen twee verschillende soorten ganzen, worden ook meegeteld. Tegenwoordig worden regelmatig hybriden van diverse soorten ganzen waargenomen. Omdat soms erg lastig is te bepalen welke kruising tussen soorten heeft plaatsgevonden (kenmerken variëren nogal) wordt deze niet nader te bepalen groep tot “hybride” beperkt. Deze staan op het telformulier vermeld als ‘overige ganzen/ soepgans’.

Alle groepen groter dan 50 exemplaren, ongeacht de soortensamenstelling, worden op het telformulier bij “**Groepen (> 50 ganzen)**” ingevuld en worden **op kaart gemarkeerd** met behulp van het volgnummer van het telformulier. Het intekenen geeft extra informatie en zo kunnen bij de verwerking van de gegevens bovendien eventuele dubbeltellingen gemakkelijker worden ontdekt. Individuele ganzen of ganzen die zich in groepen van minder dan 50 exemplaren bevinden, worden op het telformulier ingevuld bij “**Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)**” hoeven niet op kaart gemarkeerd te worden. Dit mag echter wel, maar in dat geval dient u deze bij “Groepen (>50 ganzen)” in te vullen met het bijbehorende volgnummer.

Zie bijlage 1 voor een voorbeeld van een ingevuld telformulier en gemarkeerde kaart.

Als er bepaalde ganzensoorten niet worden waargenomen dient na de telling een ‘0’ ingevuld te worden bij het totaal van de betreffende soort. Wanneer er om wat voor reden dan ook niet is geteld, vul dan ‘**telling niet uitgevoerd**’ in op het formulier en stuur het wel op naar de verwerker van de telling. Wanneer er immers niets is ingevuld of een formulier niet wordt opgestuurd is het niet duidelijk of er wel of niet geteld is. Het formulier dient altijd zo volledig mogelijk te worden ingevuld en te worden opgestuurd.

Groepen tot enkele tientallen vogels kunnen goed individueel worden geteld. Bij grotere groepen kan het noodzakelijk zijn om eenheden van vijf tot zelfs 100 vogels ‘af te passen’ op de groep. Bij 100en vogels kunnen het best groepen van minimaal 10 of 25 individuen afgepast worden, bij 1000en vogels kunnen het best groepen van 50 of 100 worden afgepast. Dit afpassen vereist een zekere ervaring en handigheid. Minder ervaren tellers wordt aangeraden om een **grote groep enkele malen te tellen** op de beschreven manier en dan het gemiddelde van de uitkomsten aan te houden. Het is aan te bevelen om al voor men begint met tellen snel een schatting van de grootte van de gehele groep te maken. Als

een groep halverwege de telling wordt verstoord en opvliegt is een nauwkeurige telling niet meer mogelijk. Bij groepen waar meerdere soorten ganzen zich ophouden kan het beste eerst de hele groep worden geteld en vervolgens de soorten apart. Het **bepalen van de soortensamenstelling door steekproeven wordt afgeraden** omdat verschillende soorten binnen de groep niet overal gelijk zijn verdeeld. De telgegevens dienen op het **speciale telformulier** te worden genoteerd en groepen worden op het **kaartje van het telgebied** gemarkeerd. Het kaartje is ook gemakkelijk voor de oriëntatie. Een potlood als schrijfmateriaal voldoet het beste bij nat weer.

Het lijkt voor de hand liggend, maar probeer te allen tijde **verstoring te voorkomen**, dus jaag geen groepen op behalve als het niet anders kan. Verjaging vergroot de kans op dubbeltellingen. Tellingen kunnen in veel gevallen gewoon van de openbare weg worden uitgevoerd.

In principe **zijn alle vervoermiddelen toegestaan**, maar probeer ieder jaar de telling wel met hetzelfde soort vervoermiddel uit te voeren. Fietsen en lopen maakt het mogelijk om een gebied nauwgezet te onderzoeken (en is milieuvriendelijk), tellen vanuit een auto kan nodig zijn in grote gebieden, bij minder goed weer en om eventuele verstoring te voorkomen. In sommige gevallen is het nodig een boot te gebruiken.

Een verrekijker is bij een telling onontbeerlijk. Een telescoop is een handige aanvulling en eigenlijk onmisbaar bij het tellen van grote en verre groepen. Bij het tellen kan een handteller goede diensten bewijzen (voor enkele euro's te bestellen via internet; zoek via Google). Een **vogelgids** is handig om bij twijfel de kenmerken op te zoeken en de waarneming te bevestigen.

Samenvattend

- Derde zaterdag in juli.
- 09.30-16.00 uur.
- Vlakdekkende telling in telgebieden.
- Vlakdekkend dus gebied wordt geheel doorkruist.
- Ganzen buiten het telgebied worden niet geteld.
- Probeer verstoring te vermijden.
- Minstens 2 tellers, liefst drie.
- Alle ganzen (oude en jonge) worden geteld, ongeacht de soort.
- Hybriden tellen we mee onder het kopje 'overige ganzen/ soepgans'.
- Overvliegende dieren worden NIET meegeteld.
- Net landende (invalende) vogels worden wel geteld (behalve als men zeker weet dat de groep al geteld is), opvliegende vogels eveneens.
- Groepen >50 stuks: invullen bij "Groepen (> 50 ganzen)" en op kaart markeren met het volgnummer.
- Losse individuen en groepen <50: invullen bij "Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)"
- "0" wordt ingevuld, indien van een soort of van alle soorten geen vogels zijn gezien.
- Vul "telling niet uitgevoerd" in, indien een telgebied niet is geteld.
- Tijdsbesteding per telgebied wordt (jaarlijks) vergelijkbaar gehouden.
- Alle vervoermiddelen zijn toegestaan.
- Kennis van het terrein is belangrijk.
- Uitrusting: verrekijker, telformulieren, telgebiedkaart, deze handleiding. Verder zijn handig: telescoop, vogelgids en handteller.

Dit formulier kopiëren voor de tellers

Telformulier zomerganzen
per telgebied

Telgebied nr: _____

Naam telgebied: _____

Datum telling: _____

Naam tellers: _____

Telefoonnummers _____

Emailadressen _____

Tellende organisaties: TBO/ WBE/ Vogelwerkgroep/ Overig (omcirkelen)

Tijdstip begin telling: _____ Tijdstip eind telling: _____

Wijze van verplaatsing: auto/ fiets/ boot/ te voet (omcirkelen)

Weersgesteldheid: _____

Is het hele telgebied geteld? ja/ nee (omcirkelen)

Zo nee, wat was daarvan de oorzaak?

Tabel zie ommezijde!

		Onderverdeling						Totaal aantal
		Grauwe gans	Kol gans	Brand gans	Canad. gans	Indisch. gans	Nijl gans	
Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)								
Subtotaal								
Groepen (> 50 ganzen)	1							
	2							
	3							
	4							
	5							
	6							
	7							
	8							
	9							
	10							
	11							
	12							
	13							
	14							
	15							
	16							
	17							
	18							
	19							
	20							
	21							
	22							
	23							
	24							
	25							
	26							
	27							
Totaal: (Σ)								

BIJLAGE 1: Uitleg ten aanzien van het gebruik van het telformulier.

In dit voorbeeld zijn de telgegevens van telgebied nr. 1, de Amerongse Bovenpolder ingevuld. Dit telgebied betreft slechts één van de tien telgebieden die deel uitmaken van “de Waarden van Rijn en Lek”. Voor elk telgebied heeft men dan ook een apart formulier nodig.

De tijdstippen van begin en einde van de telling zijn die van de telling in dit telgebied, dus niet van de totale telling in “de Waarden”.

Van belang is ook dat aangegeven wordt of het hele telgebied is geteld en, indien dat niet het geval is, wat daarvan de oorzaak is.

- In de tabel wordt een onderscheid gemaakt tussen kleine groepjes ganzen en groepen die groter zijn dan 50 stuks. In alle gevallen kan zo’n groep natuurlijk uit meerdere soorten bestaan.
- Zo staat er in de bovenste helft van de tabel een groep vermeld met 36 grauwe ganzen en 5 brandganzen (samen 41 stuks). Er staat ook een klein groepje grauwe ganzen in van 9 dieren en bv een waarneming van 2 Canadese ganzen.
- In het onderste deel van de tabel gaat het om waarnemingen van groepen van meer dan 50 dieren. Deze waarnemingen worden daarnaast ook nog gemarkeerd op een kaartje van het gebied, zodat bij de centrale verwerking van de resultaten duidelijk wordt waar de grootste concentraties per soort te vinden zijn.

Dit formulier kopiëren voor de tellers

Telformulier zomerganzen
per telgebied

Telgebied nr: 1
Naam telgebied: Amerongse Bovenpolder
Datum telling: 20 juli 2011

Naam tellers: R. R. Schuurmans
C. Simons

Telefoonnummers 06-
0317 -

Emailadressen r.schuurmans@
ch. simons @

Tellende organisaties: ☒ TBO / ☐ WBE / ☐ Vogelwerkgroep / ☐ Overig (omcirkelen)

Tijdstip begin telling: 9.30 uur Tijdstip eind telling: 10.10 uur

Wijze van verplaatsing: ☒ auto / ☐ fiets / ☐ boot / ☐ te voet (omcirkelen)

Weersgesteldheid: helder, goed zicht

Is het hele telgebied geteld? ☒ ja / ☐ nee (omcirkelen)

Zo nee, wat was daarvan de oorzaak?

Tabel zie ommezijde!

		Onderverdeling						Totaal aantal
		Grauwe gans	Kol gans	Brand gans	Canad. gans	Indisch. gans	Nijl gans	
Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)						1		1
	36		5					41
	14						18	32
	4							4
	9							9
	47							47
				2				2
						15		15
Subtotaal		110	0	5	2	1	15	18
Groepen (> 50 ganzen)	1	137		46	7			190
	2	566					145	711
	3	59						59
	4			48	4			52
	5						1688	
	6							
	7							
	8							
	9							
	10							
	11							
	12							
	13							
	14							
	15							
	16							
	17							
	18							
	19							
	20							
	21							
	22							
	23							
	24							
	25							
	26							
	27							
Totaal: (Σ)		872	0	99	13	1	1848	18
								2851

BIJLAGE 2: Teltips voor grote groepen

Aanbevelingen voor het tellen van grote groepen vogels zijn:

- Kleine groepen zoveel mogelijk individueel/per vogel tellen
- Door 5 of 10 vogels te tellen en vervolgens geschatte groepjes van deze grootte af te passen op de gehele groep kan men relatief snel het groepsaantal schatten. Deze snelheid is bijvoorbeeld gewenst als men verwacht dat de groep wegvlucht door de nadering van een voer- of vaartuig. In erg grote groepen kan men op deze manier zelfs groepjes van 50 of 100 individuen afpassen.
- Een groep kan twee tot 3 keer worden geteld om de juistheid van de telling te bevestigen. Wanneer het aantal van de twee tellingen ver uiteen ligt kan er nog een derde keer worden geteld.
- Het is aan te bevelen om al voor men begint met tellen snel een schatting van de grootte van de gehele groep te maken. Als een groep halverwege de telling wordt verstoord en opvliegt is een nauwkeurige telling niet meer mogelijk.
- In groepen waar meerdere soorten ganzen zich ophouden kan het lastig zijn om alle soorten apart te tellen. Mogelijk kan eerst de hele groep worden geteld en vervolgens de minst talrijke soorten apart. Het bepalen van de soortensamenstelling middels steekproeven is niet aan te raden omdat verschillende soorten binnen de groep niet overal gelijk zijn verdeeld.

Bijlage 3: Teldatum van de zomertelling ganzen

Voor verschillende zomertellingen van ganzen is in het verleden uitgebreid onderzocht welke teldatum het meest geschikt is. De tweede helft van juli is steeds als meest geschikte periode voor een gebiedsdekkende telling uit de bus gekomen.¹

Zichtbaarheid ganzen

Overwinterende of doortrekkende ganzen, met name brandganzen, kunnen nog tot eind mei in Nederland worden waargenomen (zie onderstaand figuur, in blauw). Een telling daarna, in mei of juni, kent als probleem dat dan veel ganzen broeden en erg teruggetrokken leven (zie onderstaand figuur, in rood). De verminderde zichtbaarheid maakt een gebiedsdekkende telling tijdens de broedperiode zeer lastig.

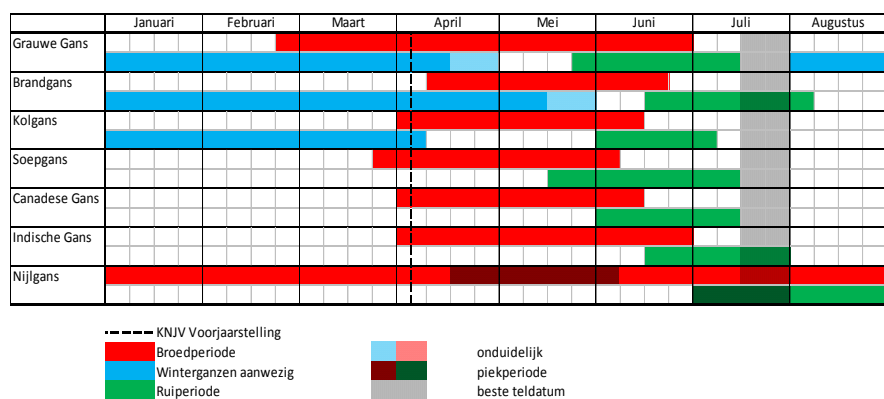
Wel staan in juli sommige gewassen (bijvoorbeeld graangewassen) hoog. Als ganzen in deze gewassen foerageren zijn deze niet goed zichtbaar. Volgens ganzenonderzoekers van SOVON foerageren ganzen in de zomer voornamelijk in de (vroeg) ochtend en in de avond. Als een telling vanaf 9.30 plaatsvindt zullen hoge gewassen over het algemeen geen problemen opleveren omdat de ganzen dan al weer naar de rustgebieden zijn teruggekeerd.

De broedperiode wordt direct gevolgd door de ruiperiode (zie onderstaand figuur, in groen). Ruiende grauwe ganzen zitten dan verscholen in rietmoerassen. Grauwe ganzen zijn half juli klaar met de rui. Daarna, in de tweede helft van juli, kunnen de ganzen het beste geteld worden. Hoewel brandganzen in de tweede helft van juli nog in de rui kunnen zijn, is deze soort volgens ganzenonderzoekers goed zichtbaar (in tegenstelling tot grauwe ganzen), omdat ze zich dan op open water bevinden. Ook nijlganzen ruien in juli, maar zijn juist dan goed te tellen omdat ze zich in grote ruigroepen op het water verzamelen.

Grootschalige verspreidingen

De maand augustus is minder geschikt voor een zomerganzentelling voornamelijk vanwege de vele grootschalige vliegbewegingen die plaatsvinden na de oogst van gewassen. Een telling in die periode zou daarom geen goed beeld opleveren van het aantal ganzen binnen de provincie in voorgaande maanden. Bovendien arriveren de eerste winterganzen vanaf begin augustus al in het noorden en westen van het land.

¹ Van Dorst 2011. Teldata en methode voor overzomerende ganzen in Nederland. KNJV.

Bijlage 2 Telformulier

Dit formulier kopiëren voor de tellers

Telformulier zomerganzen									
per telgebied		Onderverdeling						Totaal aantal	
		Grauwe gans	Koi gans	Brand gans	Canad. gans	Indisch. gans	Nijl gans		Overige ganzen/soepgans
Aantal ganzen tussen: 1 en 50 stuks (< 50)	Telgebied nr:								
	Naam telgebied:								
	Datum telling:								
	Naam tellers:								
Groepen > 50 ganzen	Subtotaal								
	Tenue nr:								
	1								
	2								
	3								
	Tijdstip beg								
	4								
	5								
	Wijz. van v								
	6								
Tabel zie	7								
	8								
	9								
	10								
	11								
	12								
	13								
	14								
	15								
	16								
Totaal: (Σ)	17								
	18								
	19								
	20								
	21								
	22								
	23								
	24								
	25								
	26								
27									

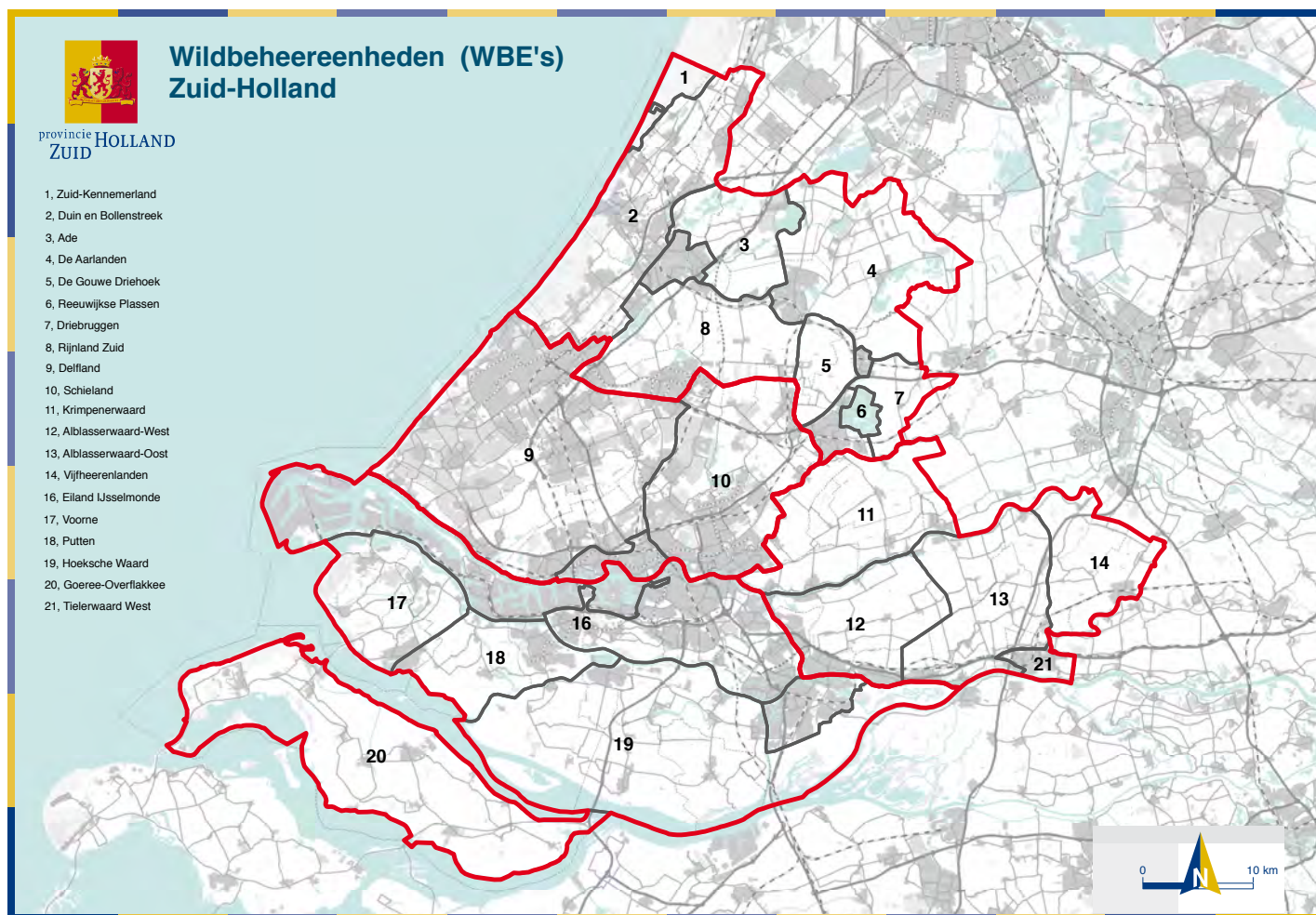
Bijlage 3 Vergelijking aantal getelde ganzen per WBE

Aantallen voor de gebieden die zowel in 2014 als in 2015 zijn geteld.

		Grauwe ganzen		Brandgans		Kolgans		Canadese ganzen		Nijlgans		Boerengans		Indische ganzen	
		2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Ade		2.739	2.154	135	245	-	-	1.077	718	955	1.109	105	43	6	1
	TBO	1.581	518	128	104	-	-	210	123	390	475	60	-	1	-
	WBE	1.158	1.636	7	141	-	-	867	595	565	634	45	43	5	1
Alblasserwaard-Oost		2.282	1.665	281	187	143	174	888	905	887	872	75	101	-	-
	TBO	500	655	240	125	5	50	78	30	168	75	50	35	-	-
	WBE	1.782	1.010	41	62	138	124	810	875	719	797	25	66	-	-
Alblasserwaard-West		1.796	2.039	47	186	50	147	291	246	278	197	48	58	1	6
	WBE	1.796	2.039	47	186	50	147	291	246	278	197	48	58	1	6
Biesbosch		4.471	3.297	-	72	80	51	230	397	134	153	3	7	-	-
	TBO	829	755	-	4	-	21	113	166	55	4	-	6	-	-
	WBE	3.642	2.542	-	68	80	30	117	231	79	149	3	1	-	-
De Aarlanden		5.592	3.400	140	60	1	-	172	255	277	232	242	105	9	47
	TBO	2.037	1.649	51	5	1	-	88	121	120	101	100	37	5	-
	WBE	3.555	1.751	89	55	-	-	84	134	157	131	142	68	4	47
De Gouwe Driehoek		422	1.020	247	519	-	-	62	30	106	78	-	-	-	-
	WBE	422	1.020	247	519	-	-	62	30	106	78	-	-	-	-
Delfland		4.583	5.947	264	84	11	14	3.677	3.725	1.476	1.551	535	443	14	3
	TBO	2.271	2.150	187	4	4	-	719	538	458	244	64	22	-	1
	WBE	2.312	3.797	77	80	7	14	2.958	3.187	1.018	1.307	471	421	14	2
Driebruggen		2.496	2.549	551	1.064	4	-	87	208	96	97	3	25	3	-
	TBO	389	9	38	73	4	-	-	-	23	7	3	15	3	-
	WBE	2.107	2.540	513	991	-	-	87	208	73	90	-	10	-	-
Duin en Bollenstreek		1.468	1.134	21	191	-	-	593	509	413	421	216	203	-	-
	TBO	200	115	-	5	-	-	190	143	33	40	80	27	-	-
	WBE	1.268	1.019	21	186	-	-	403	366	380	381	136	176	-	-
Eiland IJsselmonde		1.279	1.243	3	15	-	35	36	110	165	218	87	74	-	-
	WBE	1.279	1.243	3	15	-	35	36	110	165	218	87	74	-	-
Goeree-Overflakkee		18.800	12.552	10.950	11.158	8	6	3.221	1.062	680	219	115	97	-	3
	TBO	6.751	1.838	6.970	7.243	-	-	2.832	829	364	6	48	33	-	-
	WBE	12.049	10.714	3.980	3.915	8	6	389	233	316	213	67	64	-	3
Hoeksche Waard		18.326	8.883	4.757	9.372	-	-	2.698	2.233	3.187	3.283	337	197	2	7
	open water	6.389	154	31	-	-	-	119	67	177	6	-	-	-	-
	TBO	2.280	398	2.918	7.532	-	-	10	25	2	2	-	-	-	-
Krimpenerwaard		9.657	8.331	1.808	1.840	-	-	2.569	2.141	3.008	3.275	337	197	2	7
	TBO	4.911	7.565	125	122	1	-	562	1.112	465	763	292	141	-	-
	WBE	2.724	3.687	43	15	-	-	258	596	111	158	70	80	-	-
Lopikerwaard		2.187	3.878	82	107	1	-	304	516	354	605	222	61	-	-
	TBO	53	47	11	46	-	-	17	7	15	2	15	14	-	-
	WBE	53	47	11	46	-	-	17	7	15	2	15	14	-	-
Maasvlakte		3.181	514	835	601	354	3	1.465	296	319	42	14	-	9	-
	WBE	3.181	514	835	601	354	3	1.465	296	319	42	14	-	9	-
Putten		4.017	4.085	1.695	1.237	111	273	1.617	858	740	419	75	35	7	2
	TBO	2.856	2.329	1.357	896	40	30	822	405	481	255	22	6	5	1
	WBE	1.161	1.756	338	341	71	243	795	453	259	164	53	29	2	1
Reeuwijkse Plassen		1.911	1.069	856	912	-	-	109	89	65	57	64	58	8	10
	WBE	1.911	1.069	856	912	-	-	109	89	65	57	64	58	8	10
Rijnland Zuid		5.438	3.591	243	440	21	14	1.336	692	415	1.654	216	27	12	148
	WBE	5.438	3.591	243	440	21	14	1.336	692	415	1.654	216	27	12	148
Schieland		3.126	2.741	2	31	-	-	523	357	584	387	58	159	-	-
	TBO	1.024	434	-	31	-	-	69	32	46	35	15	35	-	-
	WBE	2.102	2.307	2	-	-	-	454	325	538	352	43	124	-	-
Tielerwaard West		1.013	1.445	260	547	28	300	-	-	6	17	6	12	-	-
	WBE	1.013	1.445	260	547	28	300	-	-	6	17	6	12	-	-
Vijfheerenlanden		2.798	2.174	93	194	240	109	884	731	546	112	117	61	2	-
	TBO		689		173		109		185		33		-		-
	WBE	2.798	1.485	93	21	240	-	884	546	546	79	117	61	2	-
Voorne		1.127	2.409	383	584	-	-	380	420	216	126	118	68	-	1
	TBO	467	813	378	578	-	-	236	200	47	53	5	6	-	-
	WBE	660	1.596	5	6	-	-	144	220	169	73	113	62	-	1
Eindtotaal		91.829	71.523	21.899	27.867	1.052	1.126	19.925	14.960	12.025	12.009	2.741	1.928	73	228

Bijlage 4 Vergelijking aantal getelde ganzen per regio met faunabeheerplan

WBE's in Zuid-Holland (genummerd) en de vier regio's (rood omlijnd) met een eigen regioplan. Enkele grote steden en het havengebied van Rotterdam maken geen deel uit van een WBE.

Aantallen per regioplan voor de gebieden die zowel in 2014 als in 2015 zijn geteld.

Regioplan	Grauwe gans		Brandgans		Kolgans		Canadese gans		Nijlgans		Boerengans		Indische gans	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Delfland & Schieland	7.709	8.688	266	115	11	14	4.200	4.082	2.060	1.938	593	602	14	3
Noordelijke Delta	51.201	32.983	18.623	23.039	553	368	9.647	5.376	5.441	4.460	749	478	18	13
Veenweiden	12.853	14.935	817	1.282	462	730	2.642	3.001	2.197	1.963	553	387	3	6
Zuid-Holland Noord	20.066	14.917	2.193	3.431	26	14	3.436	2.501	2.327	3.648	846	461	38	206
Totaal	91.829	71.523	21.899	27.867	1.052	1.126	19.925	14.960	12.025	12.009	2.741	1.928	73	228

CLM Onderzoek en Advies

Postadres

Postbus 62
4100 AB Culemborg

Bezoekadres

Gutenbergweg 1
4104 BA Culemborg

T 0345 470 700
F 0345 470 799

www.clm.nl